LIBRIS | We know books

Niculina Ilarion Constanța Bălan

Antologie

de texte literare românești

pentru clasele I-II

EDITURA CD PRESS

MIC DICTIONAR

alivenci (reg.) – plăcintă țărănească
blide (pop.) – vase de pământ
campanulă – clopoțel, plantă
(a) căptuși – a înșfăca, a prinde
cărpănos – zgârcit
chersin (reg.) – albie
ciumafai – plantă toxică, laur
coclaur – loc pustiu, îndepărtat
crâmpoțit (reg.) – rupt în bucăți
cucurbitacee – familie de plante căreia îi aparține și dovleacul
curpăn/ curpen – arbust
(a) da palancă la pământ – a doborî, a culca la pământ
doniță – vas de lemn
(a) fojgăi (reg.) – a foi, a mișuna (cu zgomot)
(a) găbui (pop.) – a înhăța
hâlpav (reg.) – hulpav, lacom
hârbuite – stricate, hodorogite
iezer – lac adânc
ispașă (înv.) – despăgubire
jivină (pop.) – vietate
lozie, lozii (reg.) – nuia, ramură de salcie
măsălariță – plantă toxică
(a-ți) mânca lichiria de la cineva – a pierde încrederea cuiva
melopee – melodie lentă
molcum (pop.) – molcom, lin, fără forță
nadoleancă (reg.) – rasă de găini
(a se) ogoi (pop.) – a se liniști
pizmaș (pop.) – invidios, dușmănos
plachie – mâncare, preparat din pește
povarnă (reg.) – instalație simplă pentru fabricat băuturi alcoolice
prichiciu (pop.) – prichici, marginea vetrei, a cuptorului
priveghiu (pop.) – priveghi, șezătoare
psalt – cântăreț de strană, dascăl
robace (reg.) – neobosit la muncă
schivnic/ schimnic (rar) – sihastru, pustnic
simbrie (reg.) – plată
sopran – voce foarte subțire
stariță (reg.) – stareță, călugăriță care conduce o mănăstire
sturlubatic (pop.) – neastâmpărat, nebunatic
suman – haină țărănească
(a) șupuri (reg.) – a se furișa, a o șterge pe nesimțite
țarină (pop.) – câmp, ogor
tihăraie (reg.) – loc acoperit cu copaci, aflat pe coasta unui munte
tilincă – instrument muzical popular de suflat
(a) tolocăni/ tologăni (reg.) – a bombăni, a nu mai tăcea din gură
vlăguită – istovită, epuizată, stoarsă de vlagă

CUPRINS

PREFAȚĂ 3

JOCURI DE CUVINTE 5

LITERATURĂ POPULARĂ 7
GHICITORI 7
PROVERBE ȘI ZICĂTORI 11
DE CÂND E AȘA DE BUN DE FUGĂ IEPURELE 14
LUPUL, CALUL ȘI PUIUL DE VULPE 15
LEGENDA BUJORULUI 16
LEGENDA BUCUREȘTIULUI 18
LEGENDA CRIVĂȚULUI 20
LEGENDA FLORII-SOARELUI 21
LEGENDA VÂNTULUI 23
COPIII CU PĂRUL DE AUR 25

ION CREANGĂ 29
CAPRA CU TREI IEZI 29
PUPĂZA DIN TEI 36
LA CIREȘE 41
FATA BABEI ȘI FATA MOȘNEAGULUI 43
POVESTEA UNUI OM LENEȘ 49

BARBU ȘTEFĂNESCU DELAVRANCEA 52
BUNICUL 52
BUNICA 56
NEGHINIȚĂ 60

MIHAI EMINESCU 70
SOMNOROASE PĂSĂRELE 70
CE TE LEGENI 71
CE-ȚI DORESC EU TIE, DULCE ROMÂNIE 73
LA MIJLOC DE CODRU 73

PETRE ISPIRESCU 75
FATA MOȘULUI CEA CUMINTE 75
ARICIUL ȘI VULPEA 80
ȚAPUL ȘI ȘARPELE 83
SAREA ÎN BUCATE 85

VASILE ALECSANDRI 92
PRIMĂVARA 92
BRADUL 93

LIBRIS We know books

SFÂRȘIT DE TOAMNĂ 95
TOAMNA ȚESĂTOARE 96

GEORGE COȘBUC 98
POVESTEA GAȘTELOR 98
COLINDĂTORII 100
IARNA PE ULIȚA 101
CONCERTUL PRIMĂVERII 102
VESTITORII PRIMĂVERII 103

IOAN SLAVICI 105
SPAIMA ZMEILOR 105

GEORGE TOPÎRCEANU 111
BALADA UNUI GREIER MIC 111
UN DUEL 113
CATI CA VOI! 114
RAPSODII DE TOAMNĂ 115

EMIL GÂRLEANU 117
CÂND STĂPÂNUL NU-I ACASĂ 117
GANDĂCELUL 120
COCOȘUL 122
O RAZĂ 124

CINCINAT PAVELESCU 126
TRANDAFIRUL ȘI STEJARUL 126
BRADUL ȘI FIRUL DE IARBĂ 127

ANTON PANN 129
SCUMPUL 129

ALEXANDRU VLAHUȚĂ 131
ÎN AJUNUL CRĂCIUNULUI 131

ALECU DONICI 134
GREIERUL ȘI FURNICA 134
RACUL, BROASCA ȘI ȘTIUCA 135

ȘTEFAN OCTAVIAN IOSIF 137
CÂNTEC DE LEAGĂN 137
CÂNTEC DE PRIMĂVARĂ 139
HUNICA 140

MIC DICȚIONAR 142

LIBRIS | We know books

În locul jocurilor captivante, dar de cele mai multe ori agresive și fără corespondent în viața voastră reală, care vă reține ore în șir în fața calculatorului, vă propunem o lectură atractivă, educativă, de care vă puteți bucura într-un loc confortabil, ales numai și numai de voi, fără a fi obligați să stați în scaunul din fața calculatorului, fără a vă pune în pericol ochii, spatele sau creierul.

Făcând lecturii mai mult loc în viața voastră, veți obține numeroase satisfacții de ordin personal, dar și aprecierea celor din jur pentru felul în care vă comportați și vă exprimați.

Ne dorim să parcurgeți cu plăcere această carte și să ajungeți să acordați lecturii ceva mai mult interes decât computerului, optând în favoarea unei activități care vă îmbogățește sufletul și mintea și vă ajută să deveniți adulți sănătoși și fericiți.

Vă urăm mult succes!

Autoarele

JOCURI DE CUVINTE

1. Șase sape late și-alte șapte sape late
   Să le duci pe toate-n spate!

2. Șase sași în șase saci.

3. Rică nu știa să zică:
   Râu, rățușcă, rămurică.
   Dar, de când băiatu-nvață
   Poezia despre rață,
   Rică știe-acum să zică:
   Râu, rățușcă, rămurică.

4. Cărămidarul cărămidărește cu cărămida cărămidarului din cărămidărie.

5. Bucură-te cum s-a bucurat Bucuroaia de bucuria lui Bucurel când a venit Bucurel bucuros-bucuros de la București!

6. Prepelița-i pestriță, dar mai pestriți sunt puii prepeliței pestrițe.

7. S-a întâmplat o întâmplare unui tâmplar. Un alt tâmplar care din întâmplare auzise întâmplarea întâmplată tâmplarului s-a dus să vadă ce s-a întâmplat tâmplarului și din întâmplare s-a lovit de tâmpla tâmplarului.

8. Treier fără greier –
   Parcă ăsta-i treier?
   Greier fără treier –
   Parcă ăsta-i greier?

LIBRIS | We know books

Am o vâjâitoare care vâjâie ca un avion vâjâitor. Vâjâie tare vâjâitoarea, dar mai tare vâjâie avionul vâjâitor.

Ciubotarul are o ciubotărie unde ciubotărește ciubote și ciubețele.

Ursul ursește,
Creanga trosnește,
Toporul pocnește,
Găina cotcodăcește.

S-a suit capra pe piatră
Și-a crăpat piatra în patru.
De s-ar sparge capul caprei
Cum s-a spart și piatra-n patru.

Dă-mi dude, Didina, din dudul dumitale din drum!

Fata fierarului Fănică
Face fasole făcăluită.
Fără foc și fără fum,
Fiindcă focul face fum.

SARCINI DE LUCRU

- Citește cu atenție fiecare text de mai sus, împreună cu colegii. Încearcă să le reții, apoi spune-le din ce în ce mai repede, fără să greșești.

LITERATURĂ POPULARĂ

Ghicitorile, proverbele, poveștile, basmele și legendele au prins viață din cele mai vechi timpuri. Unele dintre ele sunt atât de vechi, încât numele celor care le-au scris nu au fost păstrate.

Datând chiar dinainte ca strămoșii noștri să fi învățat scrisul, aceste creații populare ne-au fost transmise prin viu grai. Toate acestea reprezintă o adevărată comoară de înțelepciune, căci oferă învățături izvorâte din experiența de secole a poporului, și alcătuiesc literatura populară românească.

GHICITORI

Am un copac cu patru crengi:
Una înverzește,
Una rodește,
Una vestejește
Și una usucă.
(Anotimpurile)

Cui îi place să se-mbrace
În cojoc cu mii de ace?
(Ariciul)

Iarna-n frig, vara la soare,
Neschimbat e la culoare.
(Bradul)

Cine are un gât fără cap,
Două brațe,
Și fără picioare.
(Cămașa)

Mândru, înalt și frumos,
La ochi este luminos;
Urechi are, coarne n-are
Și te poartă în spinare.
(Calul)

N-are minte,
Dar te prinde.
(Capcana)

Barbă are, popă nu-i;
Coarne are, vacă nu-i.
(Capra)

Primăvara te vestește,
Vara te umbrește,
Iarna te-ncălzește –
Poftim de ghicește!
(Copacul)

LIBRIS | We know books

E lânos și stă la stână
Și pe oi el le adună.
(Câinele)

Cine bate și nu e bătut?
(Ceasul)

Hoțul intră-n casă
și capul afară-și lasă.
(Cuiul)

Peste tot găsești în lume
Cinci frați cu același nume.
(Degetele)

Două rânduri de soldați
În straie albe îmbrăcați.
(Dinții)

Cine te îngână
Și nu te superi?
(Ecoul)

Ghici, ghicitoarea mea:
Care sunt ochii casei?
(Ferestrele)

Subțirel și frumușel,
Joacă lumea după el.
(Fluierul)

Care cer nu are stele?
(Cerul gurii)

Unul numai cuvântează,
Doi se uită și veghează,
Iar alți doi, care-au rămas,
Stau și-ascultă fără glas.
(Gura, ochii și urechile)

Este groasă sau subțire;
De o îmbraci, ea cald îți ține.
(Haina)

Ce apă este în lume
Fără nisip?
(Lacrima)

Doisprezece frați aleargă,
Anul cât este de lung;
Fug de zor prin lumea-ntreagă,
Niciodată nu se-ajung.
(Lunile anului)

Am o grebluță cu cinci dințișori,
Pe zi îmi trebuie de o mie de ori.
(Mâna)

Am două ferestre:
Dimineața se deschid,
Iar seara se închid.
(Ochii)

Ce e dulce și mai dulce
Și prin bâzâit s-aduce.
(Mierea)

Ce se naște cu luna
Și piere cu soarele?
(Noaptea)

Sus pe cer s-arată
Munți de vată scărmănată.
(Norii)

Eu am patru frați
Într-un cojoc băgați.
(Nuca)

N-are limbă și nici gură,
Și-arată orice făptură.
(Oglinda)

Arunci sus, îi alb,
Pică jos, îi galben.
(Ouă)

Ia gândește-te și spune:
Cine-i mai bogat în lume?
(Pământul)

Cine are pene
Și nu zboară?
(Perna)

Nu e furcă, nu e fus
Și totuși pe tors s-a pus.
(Pisica)

Stă în apă pân' la brâu
Și trece peste râu.
(Podul)

Am o cutie ca o colivie
Și cântă la nebunie.
(Radioul)

Când nu e zăpadă,
Doarme în ogradă.
Dar când ninge afară,
Cu copiii zboară!
(Sania)

Blana roșcată, frumoasă,
Coada-i lungă și stufoasă,
Vine noaptea prin grădini,
Fură rațe și găini.
(Vulpea)

Am picioare, dar nu merg,
Oboseala o-nțeleg.
(Scaunul)

S-a suit ariciul-n pai
Și privește peste plai.
(Spicul)

LIBRIS | We know books

Are floare, și ghimpi are,
Și parfumul cel mai tare.
(Trandafirul)

Și afară, și în casă,
Ghici, ce e?
(Ușa)

Sunt mititel și drăcușor,
Și mă hrănesc cu sânge de om.
(Țânțarul)

Ce zboară pe sus
Și nu-l vezi?
(Vântul)

Vara umblu după miere,
Iarna dorm să prind putere.
(Ursul)

Dacă-i dulce, mult aduce,
Dacă-i rea, fug toți de ea.
(Vorba)

SARCINI DE LUCRU

1. Formulează propoziții din 4-8 cuvinte care să înceapă numai cu literele a (prima propoziție), b (a doua propoziție) și c (a treia propoziție).
2. Realizează desene care să ilustreze ghicitori.
3. Răspunde la întrebările următoare:
   a) De ce este Pământul cel mai bogat din lume?
   b) Cum se poate vedea trecerea timpului?

PROVERBE ȘI ZICĂTORI

Despre muncă și hărnicie

- Cine se scoală de dimineață departe ajunge.
- Munca este comoara omului.
- Banul muncit nu se prăpădește.
- Meseria e brățară de aur.
- Nu lăsa pe mâine ce poți face azi.
- Omul sfințește locul, nu locul pe om.
- Omul muncitor de pâine nu duce dor.
- Lucrul bine început e pe jumătate făcut.
- Lucrul lungește viața, iar lenea o scurtează.
- Toamna se numără bobocii.

Despre obrăznicie

- Omul calic și obraznic merge nepoftit la praznic.
- Obraznicul nu piere, dar nici nume bun nu are.
- Ca porcul dă năvală.
- Cel obraznic rușine n-are, dar foarte lesne pe altul rușinează.
- Lasă-mă sub pat, lasă-mă și-n pat.
- Orice obrăznicie curge tot din mojicie.
- Orice o fi, nu-i pasă, unde o ieși să iasă.
- A te sui în capul cuiva.
- Musafirii obraznici scot gazda din casă.

Despre părinți și copii

- Cine nu-și iubește părinții pe nimeni nu poate iubi cu adevărat.
- Binecuvântarea părinților întărește casa fiilor.
- Copii mici – griji mici, copii mari – griji mari.
- Ascultă învățătura tatălui tău și nu uita povețele maicii tale.

LIBRIS | We know books

Despre omenie

- Omenia ține mai mult decât minciuna.
- Mai bine a trăi cu omenie decât a trăi cu mișelie.
- A face bine e totdeauna mai bine decât a face rău.
- Binele ce-l faci la oarecine ți-l întoarce vremea care vine.
- Faptele bune în lume îți lasă nemuritor nume.
- Totdeauna fapta bună este tuturor cunună.
- La cel ce te dușmănește, tu cu bine-i răsplătește.

Despre prietenie

- Cine a aflat în lume prieten adevărat, el o comoară bogată-n viață a câștigat.
- Cu cine te asemeni, te aduni.
- Pe mulți prieteni în lume îi facem dușmani prin glume.
- Prieten adevărat e acela care te sfătuiește spre bine, iar nu acela care îți laudă nebuniile.
- Prietenul la vreme de nevoie se cunoaște.

Despre hoție

- Nu lua ce nu-i al tău, că te arde.
- Cei ce fură, aceia mai tare jură.
- A-l prinde cu mâța în sac.
- Cine înșală odată înșală și a doua oară.
- Bagă mâța în sac, dar ghearele i se văd.
- Cerșetorii se miluiesc, iar hoții se pedepsesc.
- Hoțul strigă: „Prindeți hoțul!".
- A prinde pe cineva cu ocaua mică.
- Azi o ceapă, mâine o iapă, poimâine herghelia toată.

Despre bunătate

- Bine faci, bine găsești.
- Fii bun ca să trăiești mult.

- Ce dai săracilor ție-ți dai.
- Nu da binelui cu piciorul, că pe urmă îi duci dorul.
- Vorba dulce mult aduce.
- Dar din dar se face Rai.
- Din omul bun, bun lucru iese.
- De vorbă bună nu te doare gura.
- Omul bun e ca pâinea cea de grâu.
- Aruncă binele tău în dreapta și în stânga și la nevoie ai să-l găsești.

SARCINI DE LUCRU

1. Explică înțelesul cuvintelor: „prăpădește", „praznic", „mojicie", „povață", „lesne", „herghelie", „Rai".
2. Răspunde la următoarele întrebări:
   a) Este posibil să numeri bobocii toamna? Cum?
   b) Ce face un om pentru a sfinți un loc?
3. Găsește situații care să ilustreze proverbul: „Aruncă binele tău în dreapta și în stânga și la nevoie ai să-l găsești."
4. Tu „ai aruncat" binele în jurul tău? Povestește-ne această faptă.
5. Povestește o întâmplare când binele pe care l-ai făcut cuiva s-a întors la tine.
6. Adresează colegilor sfaturi despre cum ar trebui să se poarte.

LIBRIS | We know books

DE CÂND E AȘA DE BUN DE FUGĂ IEPURELE

După ce Dumnezeu a zidit lumea, împreună cu toate ce sunt în ea, și a chemat toate vietățile la Adam să le puie nume, cică rând pe rând a întrebat pe fiecare cu ce se va hrăni. Atunci la urmă, între cei codași, vine și urecheatul de iepure.

— D-apoi tu, jupâne, cu ce te vei hrăni? întreabă Domnul.

— Eu, zise Urechilă, răsucind la mustăți, eu am socotit să mă hrănesc cu oameni.

Mirare mare cuprinse atunci pe Domnul. Și cum de nu, că doar nu se aștepta la vorbe de astea de la jupân Urechilă.

— Cum, bată-te focul, te vei hrăni tu cu oameni? Dar omul e făptura cea mai aleasă, pe care l-am zidit în toată voia mea și i-am pus înaintea lui toate bunătățile pământului să le stăpânească. Unde-ți umblă mintea, să te hrănești tu cu oameni?

— Ba, Doamne, mi-am pus în cap să mănânc numai oameni, răspunse cu încăpățânare Urechilă.

— Atunci, se răsti Domnul, gândul tău nebun să ți se mute din cap la picioare, ca să fugi totdeauna de om și, în loc de cumințenie, să-ți crească urechile și mai mari.

SARCINI DE LUCRU

1. Răspunde la întrebările următoare:
   a) Ce l-a întrebat Domnul pe iepure?
   b) Ce hrană și-a ales iepurele?
   c) Ce a hotărât Domnul?
2. Recitește din text enunțurile referitoare la:
   a) ce spune Domnul despre oameni;
   b) cum a fost pedepsit iepurele.
3. Citiți textul pe roluri.

LUPUL, CALUL ȘI PUIUL DE VULPE

Odată, un lup, dând peste un cal care păștea într-un ochi de pădure, se puse la pândă, cu gândul să-l mănânce. Stând așa și făcându-și planul, cum și ce fel s-o scoată la mai bine, numai că se pomenește cu un pui de vulpe peste el. Puiul de vulpe băgase de seamă șiretenia lupului și își puse-n gând să-l tragă pe sfoară.

— Bună ziua la dumneata, îi zise puiul.

— Mulțumim dumitale.

— Dar ce faci aci dumneata?

— Uite, mă căznesc să vedem n-oi putea să mănânc calul ăsta? N-ai putea să-mi dai și tu ajutor să-l omorâm, că apoi mănânci și tu.

— Aoleu, vai de mine, ce să pot face eu ăștii lighioane atât de mari?!

Calul băgă de seamă că lupul se sfătuiește cu vulpoiul și numaidecât o rupse la fugă.

Când văzu lupul una ca asta, nu mai putea de ciudă!

Dar puiul de vulpe îi zise:

— Hai după el să-l vedem mai bine, ca să-l cunoaștem altădată.

Lupului atât îi trebui, fugi, fugi, fugi, până ajunse calul.

— Ce aveți cu mine? le zise calul.

— Să te cunoaștem mai bine, îi răspunse lupul.

— Cât prețuiești dumneata? îl întrebă puiul de vulpe.

— Prețul? Prețul e însemnat pe copita mea. De vreți să aflați, n-aveți decât să citiți.

— Eu nici nu știu carte, că părinții mi-au fost săraci și nu m-au dat la școală, dar citește dumneata, îi zise vulpoiul lupului.

— Atunci să citesc eu, și apropiindu-se ca să se uite, pe când ținea ochii țintă ca să poată citi, calul hait! îi trage o copită-n cap și-l omoară pe loc.

Calul o rupse la fugă, iar puiul de vulpe plecă p-aci încolo, vesel c-a scăpat de lup.

LIBRIS We know books

SARCINI DE LUCRU

❶ Răspunde la întrebările următoare:
a) Ce şi-a propus puiul de vulpe?
b) Cum i-a arătat calul lupului ce vârstă are?
c) Ce personaj din text v-a plăcut cel mai mult?
d) Ce învăţătură se desprinde din această lectură?

❷ Se dau cuvintele: „vulpe", „lup", „ochi". Formează altele noi după model.
Model: cal – cai.

❸ Alcătuieşte propoziţii folosind expresiile: „ochi de pădure", „băgase de seamă", „ţinea ochii ţintă", „o rupse la fugă".

LEGENDA BUJORULUI

Era odată un împărat şi avea un fecior pe care-l chema Bujor. Om paşnic, nu ridicase oşti împotriva nimănui şi de aceea nu-şi găsise niciun duşman.

Însă împăratul avea şi el un necaz. Pe moşia lui se afla un codru de brazi şi molizi, în mijlocul căruia era un iezer stăpânit de iele şi de stafii.

Care cum intra în pădure înapoi nu se mai întorcea decât schimonosit: unul în câine, altul în măgar; alteori îl schimbau ielele în flori şi buruiene.

Că, să vezi, făceau pe om de se îndrăgea de dânsele, apoi îşi râdeau de el.

Împăratul, de cum i-a crescut băiatul, l-a şi povăţuit să meargă în toată împărăţia, dacă are poftă, numai în codrul cu ielele să nu se ducă.

Într-o zi, când trecea pe lângă pădure, feciorul de împărat îşi zise că doar n-or fi zânele în toate zilele în pădure, să-l adoarmă şi pe el. Dar cum trecu doar pe marginea pădurii, îl prinse aşa un somn şi pe el şi pe cai şi pe oştenii ce-i avea de pază, că poposiră sub o poală deasă de stejari, se tolăniră toţi pe iarbă şi adormiră.

Când dormeau ei aşa, numai ce se auzi ca o adiere de cântec şi Bujor se trezi. Ascultă el ce ascultă şi inima începu să-i bată cu putere şi parcă-l chinuia gândul să ştie cine cântă. Numai să vadă, cel puţin.

O luă încet-încet printre copaci şi, într-un luminiş, numai ce se văzu înconjurat de zâne frumoase şi albe ca stanele de marmură, care şi începură a juca, rotindu-se în juru-i ca un vârtej. Când văzu atâtea fete pe lângă el, băiatul se ruşină şi se făcu ca focul pe obraz.

Una grăi:

– Să-l facem măgar.

Alta răspunse:

– Ba nu, un bondar.

Alta însă grăi:

– Eu zic un viţel.

Dar alta, cu o coroană de pietre scumpe pe cap şi care era mama ielelor, răspunse:

– Defel, defel! Eu zic să-l facem o floare, să nu poată merge deloc pe picioare.

Apoi se întoarse spre Bujor, care sta uluit şi cu inima zbuciumată de frică şi, făcându-i un semn cu mâna, îi zise:

– Aşa să rămâi! Amin.

Şi Bujor se şi prefăcu într-o floare roşie ca focul, mare şi bătută ca un pământuf.

Oamenii i-au zis „bujor" şi bujor a rămas şi până-n ziua de azi.

SARCINI DE LUCRU

❶ Răspunde la întrebările de mai jos:
a) Cum îl chema pe fiul de împărat?
b) Ce l-a sfătuit împăratul pe fiul său?
c) Ce a păţit fiul de împărat?

❷ Recitează fragmentul în care fiul de împărat a intrat în iezer.

❸ Citiţi pe roluri fragmentul dialogat din lectură.